הלכה · משנה תורה · מפרשים · חידושים מהגאון בעל מחנה אפרים · ספר קדושה

חידושים מהגאון בעל מחנה אפרים על משנה תורה, הלכות מאכלות אסורות

רבי אפרים נבון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושים מהגאון בעל מחנה אפרים על משנה תורה, הלכות מאכלות אסורות

רבי אפרים נבון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושים-מהגאון-בעל-מחנה-אפרים-על-משנה-תורה-הלכות-מאכלות-אסורות/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה טז 4
פרק ה 4
הלכה יא 4
פרק ו 4
הלכה א 4
הלכה ו 4
פרק ח 4
הלכה יד 4
פרק י 5
הלכה ו 5
הלכה יא 5
הלכה יד 5
הלכה כב 5
פרק יא 5
הלכה יז 5
הלכה יח 6
הלכה כב 6
פרק יב 6
הלכה א 6
הלכה ט 6
הלכה י 6
הלכה יז 6
הלכה כט 6
פרק יג 7
הלכה ב 7
הלכה ד 7
הלכה יב 7
הלכה טז 7
הלכה כח 12
פרק יד 12
הלכה ח 12
הלכה יא 12
פרק טז 12
הלכה ז 12
הלכה י 12
הלכה כ 12
הלכה כא 15
הלכה כב 15
הלכה כט 16
פרק יז 17
הלכה טז 17
הלכה יח 17

פרק ג

הלכה טז

כתב ה"ה בסוף לשונו והיה אפשר לומר דבדרבנן מבטלין איסור לכתחלה וכו' ע"כ. נ"ב נ"ל דהיינו טעמא כיון דהוי ספק אם יש כאן איסור דאי מטעם חד בתרי בטל עדיין לא נתבטל כיון דהוי האיסור ניכר כמ"ש הכ"מ:

פרק ה

הלכה יא

כתב ה"ה ז"ל ואם נחתך אחר שחיטה וכו' עד ומ"ש למעלה דאמר ר"י אין בהם אלא מצות פרישה פירושו שהן אסורין מן התורה וכו'. נ"ב בס"פ העור והרוטב נראה קצת כדברי רבינו:

פרק ו

הלכה א

כתב הר"מ ז"ל **האוכל כזית וכו'**. נ"ב כן נראה בפרק דם שחיטה אמנם בס"פ חרש נראה דאינו חייב אלא עד רביעית וצ"ל דאתי כמ"ד כזית קרוש בעינן וצריך שיהא רביעית לח, ועיין בה' ט"מ:

הלכה ו

כתב ה"ה אבל אם היה לב בהמה וכו' עד אבל דם שבשלו וכו' כדאיתא בהקומץ וכו'. נ"ב ומדברי רבינו בפ"ט נראה דההיא דהקומץ אינה הלכה:

פרק ח

הלכה יד

כתב ה"ה לפיכך מותר וכו' עד וחתוכה לא גזירה שמא יתננה לו וכו'. נ"ב כלומר כשיתנה לו בפני ישראל יחזור וימכרנה לישראל ומש"ה לא יתננה לו בפני ישראל גזירה שמא יחזור וימכרנה לישראל דאם לא כן הוי גזירה לגזירה וכן הוא דעת הרי"ף ונסתלקה קושית הרשב"א ז"ל:

בסוף לשון זה כתב ה"ה ודקדקו קצת מן המפרשים מכאן שרוב מצויים אצל ניקור וכו'. נ"ב קשה והא אפשר להתברר הענין וכמו שאמרו ברוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן:

פרק י

הלכה ו

כתב הל"מ באמצע לשונו ז"ל ואי אית ליה לרבינו דזריעה וכו' א"כ אמאי לא לקי וכו'. נ"ב עיין בתוס' שם בקידושין וליתנהו לדברי הרב המחבר:

הלכה יא

כתב מרן בכ"מ ז"ל באמצע לשונו וכתב הר"ן שהרמ"ך השיגו כו' עד נראה מדבריו שמפרש וכו'. נ"ב לא ידעתי היכן נראה כן דאדרבה הר"ן כתב דרבינו השוה את הרואה ללוקט כלומר כמו שאינו יכול ללקוט ביד כן הוא הרואה ואם מפני מה שכתב הר"ן ז"ל בסוף דבריו דכיון דקי"ל כמר בריה דרבינא נקטינן כותיה הבין כן. גם זה אינו דכונת הר"ן לומר דנקטינן כמר בריה דרבינא כל דמשוה ערלה לכלאים דהא נקטינן כותיה והכי סיים הר"ן אבל לא במה דשני לקולא:

הלכה יד

כתב הר"מ ז"ל **עכו"ם וישראל שהיו שותפין בנטיעה וכו' עד ואם לא התנו מתחלה אסור**. ע"כ. נ"ב נראה דהיינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד מותר דהו"ל חליפי ערלה כמבואר פ"ח:

הלכה כב

הקשה הל"מ באמצע לשונו על הרמב"ם ז"ל דבכלאים אי מפרש וכו'. נ"ב ול"נ דרבינו סובר דכלהו ילפי מתרומה וחד מהנך דהיינו חלב וע"כ אפי' שאר משקין דהא חדש וחלב לאו זיתים וענבים נינהו והא דנתמעטו בתרומה זיתים וענבים היינו מדין מלקות והא דלא לקי בזיתים וענבים אלא גבי ערלה וכלאי הכרם ולא באינך היינו משום דלא כתיב בהו זיתים וענבים:

פרק יא

הלכה יז

כתב הרמב"ם ז"ל **הלוקח כלים חדשים וכו' עד ואם היו מזופתין וכו'**. נ"ב והא דקתני בברייתא ישנים או מזופתין אסורים ה"ק אסורין להשתמש בהם כל שלא הוכשרו דהיינו ישנים בעירוי מזופתין כיון שהן חדשים סגי להו בהדחה:

באותו דין כתב מרן בכ"מ באמצע לשונו וכלים אלו כיון שנראים חדשים ודאי לא הכניס בהם יין לקיום וכו'. נ"ב והא דאמרינן בגמרא כל שמכניסו אפי' לפי שעה גזרו

בו רבנן היינו כשהכלי של ישראל גזירה שמא ישהא אצלו אבל בכלים של עכו"ם בעינן שכנסו לקיום אע"פ שמדברי התוס' בפרק אין מעמידין לא נראה כן:

הלכה יח

כתב הכ"מ וחכמי לוניל וכו' עד וכיצד יהיה הכוס ששתה בו הכותי וכו'. נ"ב מכאן משמע דכלים שאין מכניסם לקיום אפי' נשתמשו בהם הכותים כמה פעמים די בשכשוך דהרי הכוס אע"פ ששתה הכותי בו כמה פעמים סגי בשכשוך:

הלכה כב

כתב מרן הכ"מ השגת הראב"ד ז"ל. נ"ב כוונת הראב"ד דבעינן שיכניס גחלים ולא סגי כשיחם אותו עד שירפה הזפת:

פרק יב

הלכה א

כתב הכ"מ ז"ל כיצד היא הנגיעה שאוסר בה הכותי וכו' עד י"ל דשלא נאסר היין שכתב שפיר משמע דלא נאסר בהנאה וכו'. נ"ב כן נראה ממ"ש בסמוך דין ב' הגביה ולא שכשך ולא נגע מותר משמע הא אם נגע אסור:

באותו דין כתב הכ"מ ז"ל וכן אם אחז כלי פתוח של יין עד מ"ש בסוף לשונו כלומר דכשניתז מן היין הוי כחו דנפיק אבראי ע"כ. נ"ב אי מדין כחו הוא דאסור מאי דלגואי לא מיתסר אלא בשתיה לדעת הראב"ד ז"ל והרמב"ם אסרו בהנאה:

הלכה ט

כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל **כותי שנפל לבור של יין וכו' עד ה"ז מותר בהנאה וכו'**. נ"ב זה תימה דאפילו בשתיה יהיה מותר דהוה נגיעה ע"י ד"א שלא בכונת מגע:

הלכה י

בכ"מ. כתב הראב"ד וכו'. נ"ב הרשב"א בת"ה כ' משם הראב"ד ז"ל דאסור בהנאה:

הלכה יז

כתב הל"מ במ"ב באמצע לשונו ושאר בעינן דרך עקלתון וכו'. נ"ב לא ידעתי מי הגיד לו דבשאר בעינן דרך עקלתון:

הלכה כט

כתב מרן ז"ל בכ"מ וז"ל מקום שהיו רוב מוכרי יין וכו' עד אבל היין עצמו אסור כיון שרוב העיר היו כותים וכו'. נ"ב אבל עדיין קשה דחבית שצפה בנהר דאם נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל דאין מותרת אלא בהנאה ואמאי אינה מותרת גם בשתיה:

באותו דין חבית שפתחוה וכו' כתב הל"מ ז"ל במ"ב דפתחין לשם ממונא וכו'. נ"ב היינו דוקא במקומות שהיו מטמינים הממון בתוך היין:

פרק יג

הלכה ב

כתב מרן ז"ל וכתב הראב"ד וכו' עד מ"ש אסור משום שיש לו שייכות בבית. נ"ב וכתב הר"ן ז"ל משם הראב"ד דוקא כשנמצא שם אסור:

הלכה ד

כתב מרן בסוף לשונו אפי' למ"ד דלא חיישינן לגומלין. נ"ב ע' בפ"ב דכתובות והרמב"ם ז"ל בפ"כ מהל' א"ב:

הלכה יב

כתב הרמב"ם **אבל המפקיד יין ביד גר תושב וכו' עד יראה לי וכו'**. נ"ב כלומר דמטעם זה בהניח ביתו פתוח בחצר אסור דאע"ג דהכא לא שייך טעמא דאינם מקפידים על מגעו של עכו"ם דאין היין בביתו מ"מ איכא למיחש לזיופא דידיה, וע' בפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף ל"א ע"ב) השולח חבית של יין ביד כותי וכו', עד כאן:

הלכה טז

שם דין ט"ז כתב הרמב"ם וכן השוכר את החמור להבא עליו יין וכו' נ"ב לענין אי שרי להשכיר ביח או מכוח לעובד כוכבים כדי להניח בה החמץ. התוספתא מתיר אבל הירושלמי אוסר לפי מאי דקי"ל דחמצו של עובד כוכבים אסור בהנאה בפסח ונמצא זה משתכר באיסורי הנאה דאע"ג דאם עבר ולקח הדמים שרי דאין החמץ מאיסורי הנאה שתופסי' דמיהם מיהו לכתחלה מיהא אסור להשתכר באיסורי הנאה וכמ"ש התוס' בפ"ב דע"ז גבי אין עובדין עם העובד כוכבים בכלאים ז"ל ואפי' אי לקיים שרי מ"מ אסור להשתכר באיסור הנאה וכ"כ התו' בפסחים דף כ"ב יע"ש ודלא כמ"ש הריב"ש ז"ל דמותר להשתכר חמורו להביא עליו חמץ דלא אסרו אלא ביין נסך ומשום קנסא דחמור שתופס דמיו וזה אינו דמה שאיצטריכו לקנסא בי"נ דוקא היינו כדי לאסור הדמים אפי' בדיעבד אבל לכתחלה אסור להשתכר בכל איסורי הנאה וכ"כ הרשב"א בסי' קמ"ז אלא שהוא דחה הירושלמי מתלמודא דידן דקאמר דקא מייתי ברייתא דייחד לו בית אין זקוק לבער דילמא אך להשכיר או להשאיל מותר ואפי' לכתחלה. ומ"מ מסיק הוא ז"ל דאסור לישראל להיות יושב ומשמר אבל להשכיר חמורו לבד שרי. ונראה דהוא ז"ל סבר דכל שאינו הולך הוא עם חמורו אפי' בי"נ שרי דליכא למימר דגבי י"נ אפי' השכיר חמורו

לבד אסור אפי' בדיעבד ובשאר איסורים שרי לכתחלה אבל מדברי הטור גבי י"נ נראה דאפי' השכיר חמורו לבד הרי זה אסור אם לא שנחלק דגבי י"נ שאני משום דכל רוצה בקיומו של י"נ אסור שאם ישתבר החבית לא יתן לו שכרו כל היכא דאמ"ל חמור זה כדאמרינן גבי השוכר את הספינה להביא עלית י"נ יע"ש ובפ' האומנין משא"כ לענין שוכר חמור להוליך בו חמץ דלא שייך ה"ט:

איברא דלפי מ"ש הרשב"א ז"ל בתשו' השוכר בית ונאנס השוכר ואינו יכול לדור בה דמ"מ חייב לשלם כל השכירות ול"ד לספינה זו דאמרינן בפרק האומנין אם לא נתן לא יתן דהתם שאני משום דאין הספינה בעין אבל כל זמן שהספינה בעין הרי זה א"ל הרי ספינה לפניך יראה דגבי שוכר חמור לי"נ נמי לא שייך לומר רוצה המשתכר בקיומו. והראיה שהביא הרשב"א מגמרא דילן יראה דאיכא לדחויי ולומר דלא איירי הברייתא בשכירות אלא בשאלה בחנם. ומ"ש באגור דאפי' בשכירות שרי כל שהשכירה לו קודם הפסח איכה נ"ל דסוף סוף ה"ז משתכר באיסורי הנאה ולע"ד נראה דאפי' השכיר לו קודם הפסח שלשים יום ה"ז אסור כל היכא דפירש לו להניח בה חמץ אם לא שיטול השכירות מקודם כמש"ל הא לאו הכי אסור דישנו לשכירות מתחלה ועד סוף ונמצא משתכר באיסורי הנאה אבל אם שכרה סתם חפי' הניח בה חמץ מותר דמשעה שהמזיק בבית נתחייב בשכירות בין ישים בה בין לא ישים בה ומעיקרא נמי לאו אדעתא דחמץ אוגיר לה וכן הוא בדין ע"כ:

שייך קצת לדין הנז' ישראל ועובד כוכבים שיש להם תנור בשותפות כ' רש"י ז"ל (ע' טאו"ח סי' ת"ן) שיתנה קודם הפסח וימול דמים מאותו שבוע. ול"ד לישראל ועובד כוכבים שיש להם שדה בשותפות דאסרינן בפ"ק דע"ז דהתם כל הטירחה שטורחים בשדה של אמצע הוא ונראה כטורח בשביל הישראל אבל הכא כיון שנטל את הדמים מתחלה מותר עכ"ל. ודברים אלו צריכים ביאור דאם ר"ל דהתם בשדה כל הטרח' שטורחים בשדה בשבת של אמצע הוא ונמצא מה שעושה בו העובד כוכבים מרויח הישראל ג"כ אבל בתנור דלא שייך לומר הכי שאין חלקו של ישראל מתרבה במה שהעובד כוכבים עושה בשבת שרי קשה דהא כתבו התו' שם דאפילו בתנור שאין חלקו של ישראל מתרבה במה שהעובד כוכבים עושה בשבת ה"ז אסור והוכיחו הכי מהתוס' וכ"כ הטור בה' שבת. ועוד דאמאי איצטריך רש"י הכא שימול הדמים מתחלה ואם נחלק ונאמר דהתם דוקא בשבת אסור משום דעובד כוכבים שליחותיה דישראל קא עביד אפי' בתנור כמ"ש התו' שם ואיסור שליחות לא שייך אלא לענין שבת אבל בשאר איסורי הנאה דלא שייך שרי וכמו שפי' רש"י שם לענין ערל דאפי' לא התנה מתחלה מותר

א"כ עדיין קשה דאמאי איצטריך רש"י הכא לכשימול הדמים מקודם והיה נראה לומר דאע"פ דבשאר איסורי הנאה ליכא למיסר משום שליחות מ"מ ה"ז מטיא לי' הנאה דע"י שמניח לעובד כוכבים ליטול שכר דמי החמץ בשבוע של פסח נותן לו העובד כוכבים שכר דמי השבוע של אח"כ ולענין ערלה דשרי ה"ט כמ"ש רש"י שם שכן המשפט שנה שזה עובד הוא אוכל אבל הכא לענין תנור דלא שייך לומר הכי מש"ה איצטריך רש"י לפרש שיטול הדמים מתחלה דכל שנטל הדמים מתחלה ה"ז זכה בהם מהשתא וליכא משום משתכר באיסורי הנאה ואפילו ליטול דמים משבוע של פסח שרי כל שנמל הדמים מתחלה מכיון דבשעה שנוטל את הדמים עדיין ליכא איסור בעולם וכגון זה כתבו לענין ערלה דיכול למכור פירו' ערלה לעובד כוכבים קודם שבאו לעולם מהטעם האמור וכ"ת מכרו שאני דמשעה שמכרו הפירות לעובד כוכבים כדינו דהיינו אילן לפירותיו זכה העובד כוכבים באילן וזכה המוכר בדמים ועדיין ליתיה לאיסורא בעולם משא"כ בשכירות דאין המשכיר זוכה מיד בשכירות דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ונמצא זה זוכה בשכירותו בשעת האיסור והוי כאותה שכתב רש"י בפ"ק דע"ז בהנהו שתילי ערלה דאילולי שכן המשפט ששנה שזה עובד הוא אוכל הוה אסור לומר טול אתה שני ערלה ואני אטול אח"כ וע"כ צ"ל דאיירי בשלא הקנה לו האילנות לפירותיו דאי הוה הכי הוה שרי לפי פסק הש"ע זה אינו דכל שהקדים השוכר השכר לא אמרינן ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף דאדעת' דהכי הקדים לו השכר שיזכה בהם המשכיר מעכשיו וכמ"ש התוס' בפרק האומנין גבי השוכר את הספינה יע''ש וכ"כ מהר"י ן' מיגאש בחידושיו לפרק הספינה ועל פי זה מתיישב מ"ש רש"י בפרק הזהב גבי נתנה לבלן ה"ז מעל שנתנה לו בשכר שירחצנה והקשה עליו הרימב"א ז"ל בחידושיו דהא קיימא לן דישנה לשכירות מתחל' ועד סוף ולפי מ"ש אתי שפיר דכל שהקדים לו השכר מהשתא זכה זה בדמים מקודם שיבא האיסור והיתרא קא מכר דשכירות ליומיה ממכר הוא כמו שהוכחתי במ"א מדברי הרמז"ל והרא"ש בכלל מ"ח והרשב"א בחדשות סי' שכ"ח.

שייך קצת לדין יין נסך

אי שרי לומר לעבדו בפסח צא ואכול מן החנוני עובד כוכבים ואני פורע כדאמרי' לענין י"ג דשרי לומר הכי כל שלא הקדים דינר לחנוני משום דכי קא פרע לילתיה לאיסורי' בעיניה:

איברא דאיכא לפלוגי דהא דשרי התם משום דלא א"ל לחנוני למיהב להו איסורא וכי קא יהב להו חנוני י"נ לאו שליחותיה דבע"ה קא עביד אבל הכא לענין חמץ דחמץ שנותן החנוני לעבד שליחותיה דבע"ה קא עביד דחנוני עובד כוכבים אינו מוכר כי אם חמץ

וכה"ג חילקו התוס' בריש פרק המדיר את אשתו יעמיד לה פרנס וכו' יע"ש. וכ"ת הא קי"ל דאין שליחות לעובדי כוכבים כבר כתבו התוס' בפרק הרבית דהיינו מן התורה אבל מדבריהם יש שליחות לעובדי כוכבים לחמורא ובירושלמי בפ"ב דקידושין הביאה האי ברייתא דאם א"ל צא ואכול ואני פורע דחושש משום שביעית ומשום י"נ ואמרו בגמרא עלה דטעמא דאיסורא הוא משום דהחנוני נעשה שלוחו של בע"ה ואמר תו מה נפק מביניהון הי' החנוני חרש ע"ד דר' זירא לא חשש שאין שליחות לחרש ע"כ הרי מפורש דאפי' לר' זירא דבחנוני חרש שרי משום דאין שליחות לחרש בחנוני עובד כוכבים אסור דמסתמא כי קתני וחושש בי"נ איירי בחנוני עובד כוכבים ואע"פ דגמ' דידן לא ס"ל להירושלמי מדאיצטריך לאוקמוה בהקדים לו דינר הא לאו הכי שרי היינו משום דס"ל דהכא ליכא משום שליחות שהרי לא א"ל לתת להם איסורא וכמ"ש התוס' ונראה שזהו דעת הטור שאסר לומר לעבדו בפסח צא ואכול ואני פורע. וראיתי בס' פ"ח דאשתמיט מיני' דברי התוספות וכתב דגם לענין חמץ שרי והביא הסוגיא דעבודת כוכבים כאלו חדשות מגיד ומסיק דאליבא דכ"ע שרי ועל פי זה כ' דשרי לומר לעובד כוכבים ועל פי זה כתב דשרי לומר לגוי דיאכיל לבהמתו שעורים שהוא חמץ כל שאינו מקדים לו דינר. ולע"ד לא דמי דאפילו למאן דשרי בפסח כל שלא הקדים לו דינר ה"ד בעבד דלא עביד לפטומה ולא קא מטי ליה הנאה לישראל בה אבל בהמה דעבידא לפטומה כי לא הקדים דינר נמי הא קא מטיא ליה הנאה לישראל בפיטום החמץ וכה"ג מפלגינן לענין נדרים במודר הנאה מחברו דזן את בנו ואשתו אע"פ שהוא חייב במזונותם ואינו זן את בהמתו משום דבהמה כיון דעבידא לפטומה מטיא להו לבעלים הנאה. איברא דלפירוש ר' יונה בי"ד סי' קל"ב נראה דאפילו כי א"ל לחנוני גוי למיהב להו לפועלים י"נ שרי כל שלא הקדים לו דינר שהרי כתב דכל שהקדי' לו דינר מיד נקנה לו היין ובשליחותו נתנו להם משמע דאפילו כי א"ל לחנוני ליתן י"נ לא נאסר:

אם יכול לקנות נבילות וטריפות כדי להאכיל לפועליו גוים:

גרסי' בפ"ב דע"ז (דף ס"ב א) תניא החמרין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית שכרן שביעית, ופריך מאי שכרן שביעית אילימא דיהבינן להו שכר מפירות שביעית נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה ע"כ. משמע לכאורה דמה שנותן אדם לפועליו סחורה מיקרי, ולפי זה היה נראה דאסור לקנות נבילות וטריפות כדי להאכיל לפועליו גוים. איברא דלקמן בשמעתין גבי מתני' דאומר אדם לפועליו צאו ושתו בדינר זה ואינו חושש משום [שביעית ולא משום מעשר ולא משום] י"נ ופירש רש"י ז"ל ואינו חושש משום שביעית כלומר דאסור למסור פירות שביעית

לע"ה דהא איהו לא יהיב להו אלא פריטי אבל כי לא יהיב להו פריטי אסור, דהוי כמוסר פירות שביעית לע"ה עכ"ל ואלו משום איסור סחורה לא חייש, משמע דמה שנותן לפועלים לא מיקרי סחורה, ומדברי הרמב"ם ז"ל למדנו שרש הדברי' וכך הוא עיקרן של דברים דכל מה שלוקח האדם לצורך בני ביתו לית ביה משום סחורה, וה"נ פועלים אם קצץ מזונותיהם עליו הרי הם כאנשי ביתו וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מהלכות שביעית וכן הוא בירושלמי שם לקח חזירי' לצורך פועלים כשמוכרם אינו מוכרם אלא בדמיו, ואיכא למידק ממתני' דפ"ג דדמאי דקתני ר"ג היה מאכיל את פועליו דמאי ופירש ר"ע ז"ל דאין הלכה כותיה דכיון דמזונותיהן עליו נמצא פורע חובו מדמאי, ולפי מ"ש אינו כך אלא טעמא דאיסורא דכיון דמזונותיו עליו נמצא כמאכיל לבני ביתו דמאי ומ"ש בהגהת מיימון דאסור ליקח טריפות כדי ליתן לגוי למתנה ופירש הב"י הטעם משום דמתנה הוי כמו מכר דאי לאו דקבילו הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה עכ"ל, צריך להבין דהרי לגבי שביעית שרי ליתן מתנת חנם ובפ"ח נמי אמרו דמותר ליתן לפועליו בדרך מתנה ואע"ג דאי לאו הוי עביד ליה עבידתיה לא הוה יהיב ליה. והתוס' בפ' לולב הגזול כתבו דאין איסור סחורה אלא בקונה בזול כדי להרויח למכרו ביוקר:

ומותר לומר לעבדו שיקנה י"נ בעבור הגוים שהם מזומנים אצלו כמ"ש בא"ח והביאה הב"י בסי' קל"ב, ודוקא באומר לו שיקנה בעבור הגוי הא לאו הכי אסור דמה שקנה עבד קנה רבו אבל כי א"ל שיקנה בעבור הגוי לא קנה אותו הישראל רבו כיון שאמ"ל שיקנה אותו בשביל הגוי, ולא אמרינן מה שקנה עבד קנה רבו אלא במה שקונה לעצמו אבל לא במה שזוכה לאחרים. ובטא"ח סי' ת"ן כתב דאסור לומר לעבדיו בפסח צאו ואכלו ואני פורע ואפי' לא הקדים דינר. ונראה דטעמא משום דעבד שאני דמה שקנה עבד קנה רבו, איברא דעדין יש להבין דנראה דלא אמרינן מה שקנה עבד קנה רבו במידי דאין רבו רוצה לזכות בו, והתוספו' כתבו בריש פרק המדיר דהא דשרי בפ"ב דע"ז כי לא הקדים לו דינר היינו משום דאין החנוני נעשה שלוחו של בע"ה דלא א"ל דליהב להו איסורא, ולפי זה כתב הטור הכא גבי חמץ דאסור אפי' דלא הקדים לו דינר משום דכל מה שנותן החנוני גוי הוא חמץ ושליחותיה דיש' קא עביד:

בדין גוי שנתן מתנה לישראל דברים טמאים כתבו האחרונים דשרי לקבלם משום דחשיב כמציל מידו דאי לאו דקביל הנאה מישראל לא הוה יהיב ליה. ולע"ד אנ"כ דהא בי"ד סי' קמ"ח כתב דנפרעין מהם מלוה ע"פ ואפילו מלוה בשטר מפני שהוא כמציל מידם ואפ"ה כתבו דמתנה אסור אלמא דלא שייך במתנה לומר מפני שהוא כמציל מידם וכו':

הלכה כח
כת' הכ"מ באמצע לשונו וא"ת כי לא נתכוון נמי אמאי לא מחייב וכו'. נ"ב ל"ק דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ובמזיד הוא דקנסוהו רבנן ועיין בפ' הניזקין ע"כ:

פרק יד

הלכה ח
כתב הכ"מ בסוף לשונו וההיא דכריתות וכו' עד שהחמירו בה יותר מבאיסורי' מפני שמדבריהם. נ"ב קשה דהרי סתם יינם הוא מדבריהם:

הלכה יא
כתב הרמב"ם וז"ל כיצד הרי שהמחה את החלב וכו' עד הרי זה פטור וכו'. נ"ב ולוקין אותו מכת מרדות ועיין בהלכות יוה"כ:

פרק טז

הלכה ז
בהשגת הראב"ד כיון דקי"ל וכו' עד שהרי הלך חשיבותו. נ"ב עיין בהשגת הראב"ד פט"ו דין י"ד:

הלכה י
כתב הכ"מ וז"ל נפל רמון א' מהתערובת עד משלשה למקום אחר מותר. נ"ב והא דהתיר בע"ז בשני תערובות משום דלא הוי אלא להתירו בהנאה, והכי משמע מדין טבעת של ע"ז שנתערב ונפלו ב' מהם לים הגדול הותרו כולם ואע"ג דלא הוי אלא ב' ספקות ע"כ:

הלכה כ
כתב הרמב"ם ז"ל בגד שצבעו בקליפת ערלה וכו' עד וכן תבשיל שבשלו בקליפת ערלה וכו'. נ"ב עמדתי זה ימים בפת שנאפה באיסור חמץ מה דינו, עיקר' דהאי מלתא איתא בס"פ כל הצלמים דשנינו התם אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבו באחרות ר"א יוליך הנאה לים המלח א"ל אין פדיון לע"ז ואמרו עלה בגמרא דהלכה כר"א, ופירש רש"י ז"ל דר"א דאמר יוליך הנאה לים המלח אודאי ג"כ קאי וכן הוא דעת הרז"ה ז"ל ג"כ, אבל הרי"ף ז"ל פירש דר"א לא קאמר דסגי בהולכת הנאה לים המלח אלא אספיקא אבל לא אודאה, וה"ט מפני שנאסר כל הפת בהנאה ואפילו למוכרו לגוים לא התירוהו כדאמרינן בפ"ב דיין ביין אסור למוכרו לגוים ואפילו חוץ מדמי איסור שבו מטעם שכל שיש בו תערובת איסור כל היין כולו נעשה איסור כ"ש שלא נתיר בהולכת הנאתו לים

המלח שהרי נאסר הכל בהנאה. והרב בעל המאור השיב עליו דשאני הכא כיון שמוליך הנאתו לים המלח הרי הוא כאלו נפדה איסורו ונסתלק ממנו ואפילו ליין ביין שרי בהכי. ודעת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות ע"ז כדעת הרי"ף רבו שכתב נתערבו באחרות יוליך דמי אותה הפת לים המלח. והר"ן ז"ל הקשה על דבריהם דאמאי צריך לכשיוליך דמי אותה הפת ואמאי לא סגי בהולכת דמי העצים דהא כל המדומע והמחמץ אינו פוסל אלא לפי חשבון:

ולע"ד הגם שאיני כדאי להכריע בין ההרים הגבוהים מ"מ מצוה להליץ בעד הגאונים הרי"ף והרמז"ל והיינו דכיון שכל היתרו של ר"א הוי משום פדיון וכדמוכח פשטא דמתני' תו ליכא למימר דליסגי בהולכת הנאת דמי העצים דהוי דבר שאין בו ממש ודבר שאין בו ממש לית ליה פדיון, והכי אמרו בירושלמי הביאו הר"ש בפ"ב דמעשר שני דתבלין של מ"ש שנפלו לתבשיל של חולין ונתנו טעם אין לו פדיון משום דהוה דבר שאין בה ממש, ולפ"ז יפה פירש רב אלפס ז"ל דע"כ לא אמר ר"א דסגי בפדיון אלא בנתערבה באחרות דיוליך דמי אותה הפת אבל הפת עצמה לא מהני פדיון שיוליך דמי הנאת העצים דכה"ג לא שייך פדיון אלא כל הפת נעשה גוף האיסור, ולפ"ז א"ש מתני' דקתני בפ"ב די"נ אוסר בכל שהוא בהנאה ואפי' לר"א ולא שרי ר"א אלא כשנתערב הפת, ודעת הרא"ש והטור ג"כ דשרייתו של ר"א לא הוי אלא בשנתערב הפת וכן פסק מרן בש"ע, ולפי זה כל היכא דנתערבה בו איסור תורה כיון דאותה חתיכה אסורה בודאי אע"פ שאין איסורא מן התורה שהרי מדין תורה נתבטלה מיהו כיון דמדרבנן עדין לא נתבטלה כל החתיכה נעשית גופא דאיסורא ולא מהני ביה הולכ' הנאה לים המלח, אבל אי מה שנתערבה בה לא הוי אלא איסורא מדרבנן כגון סתם יינם לא נאסרה כולה בהנאה וסגי בהולכת הנאה לים המלח:

והשתא צריך להבין בפת שנאפה באיסור חמץ או תרנגולת שנמצאת בו חטה והיא מבוקעת בתוך הפסח מהו הדין, דלכאורה נראה דכל כה"ג דהאיסור מעורב בהם נאסרה כולה ולא מהני בה פדיון וכ"נ מההיא דתבשיל שבישלו בעצי ערלה דישרף כמ"ש הרמב"ם ז"ל, ונר' דאפילו למוכרה לגוים חוץ מדמי העצים לא מהני כיון דאיסור תורה מעורב בהם. וראיתי להר"ן ז"ל בפרק כל הצלמים שכתב דשאר איסורין שבתורה לסתם יינם דמו ואפי' מעורב בו האיסור ממש כיין ביין שרי למוכרו לגוים וכן פסק מרן ז"ל בא"ח. איברא דלפ"ז צריך להבין מ"ש בתבשיל שבישלו בקליפת ערלה דישרף ואמאי לא ימכרנו לגוים חוץ מדמי האיסור, ומתוך דברי הרמב"ן בס' מלחמות דכתב דטעמא של ר"א לאו משום פדיון הוא דהא ע"ז אין לה פדיון נראה דשאר איסורין של תורה שוין

לע"ז לדעת הרי"ף והרמב"ם ופסקו הש"ע בי"ד, וכי היכי דע"ז כל היכ' דנתערבה בה איסור תורה והוי דומיא דיין ביין לא מהני בה פדיון שהרי כולו נעשה גוף האיסור ה"נ לא מהני לו' שימכרנה לגוי חוץ מדמי האיסור שכל החתיכה נעש' כולה איסור הנאה, ומ"ש בירושלמי גבי בגד שצבעו בקליפת ערלה דאסור למוכרה לגוי חוץ מדמי איסור משום חששא דיחזור וימכרנו לישראל דמשמע דהיכא דלא שייך לו' להאי חששא דשרי היינו לפי סברת רשב"ג דאית ליה דאפילו יין בי"נ שרי בהכי, אבל לדידן דלא קי"ל כרשב"ג באיסורי תור' זולת באיסורי דרבנן לא צריכנא להכי ומש"ה סתם הר"מ ז"ל וכתב דתבשיל שבשלו בקליפת ערלה ישרף וסתם תבשיל לא שייך למיחש שמא יחזור וימכרנו לישראל, אבל בעלי מחלוקתם (על) [של] הרי"ף ס"ל דר"א מדין פדיון אמרו ואע"פ שע"ז אין לה פדיון מ"מ כל שנתבטלה מן הדין או שאין איסורא בעיניה מועיל לה פדיון כיון דע"ז תופסת דמיה, אבל שאר דברים שאין תופסין דמיהן לא מהני בהו פדיון שאין איסורו נסתלק ע"י פדיון אבל יועיל תקנתו של רשב"ג דאמר מוכרה לגוים חוץ מדמי איסור שבה והיינו משום דס"ל שאין כל המעורב באיסור נעשה איסור. אבל לפי דעת הרי"ף דס"ל שכל המעורב באיסור תורה נעש' איסור ולא מהני ביה לא תיקונו של ר"א ולא תקנתו של רשב"ג דלא קי"ל כותיה אלא בסתם יינם דהוי איסור דרבנן ה"ה בשאר איסורי תורה שנתערבה בהיתר דלא מהני תקנתו של רשב"ג כי היכי דלא מהני הולכת הנאה לים המלח, דאין לומר דהולכת הנאה לים המלח דלא מהני היינו משום שאין תופסין דמיהן ולא אמרו ר"א אלא בע"ז דוקא משום דתופסת דמיה דהא הרי"ף לית ליה להאי סברא דטעמא דר"א משום פדיון הוי דע"ז תופסת דמיה וכמ"ש, וכן הוא דעת הרמב"ם וכן מסתבר דאי כסברת בעלי מחלוקתו דטעמא דר"א משום דע"ז תופסת דמיה ושייך בה פדיון קשה דהא אין פדיון בדבר שאין בו ממש, והשתא א"ש כל הני מתני' דקאמר בערלה דישרף וגבי חמץ נמי כתב הר"מ ז"ל דישרף וה"ט משום דכל איסורי תורה לא שנא ע"ז לא שנא שאר איסורין כל שנתערבה בה איסור כיין ביין לית ליה תקנתא, ומתורץ שפיר לפי זה מה שהקשה הרמב"ן על הרי"ף מכל הני מתני' דערלה דקתני ישרף ואמאי לא סגי בהולכת הנאה לים המלח דאז שרי לכל אדם, אבל לפי מ"ש דשאר איסורי תורה לי"נ דמו לקמ"מ. ומה גם לפי מ"ש הרמב"ם ז"ל דכתב דיוליך הנאה לים ר"ל דלאחר שימכרנו לגוים יוליך מדמי היין שיעור יין האיסו' שבו ולמדנו מדבריו דלא שריא ליהנות מהיין עצמו דרך כביסה כמ"ש רש"י ז"ל, דלפי זה מעיקרא לקמ"מ דאפי' לתקנת ר"א איכא למיחש לשמא יחזור וימכרנה לישראל ודוקא גבי פת הותר להוליך לים המלח וליהנות מן הפת כיון דליתיה לאיסורא בעיניה, אבל

עדין קשה דאי ס"ל דשאר איסורין דמו לסתם יינם א"כ בפת שנאפה בעצי ערלה אמאי כתב דישרף. ועוד דגבי חמץ ששרף משעת ששית ולמעלה ואפה בה את הפת ישרף ולית ליה תקנתא כמ"ש הכ"מ שם, והא התם ליכא למיחש לשמא יחזור וימכרנו לישראל דאין הגוי ישמור את פתו ז' ימים וימכרנו לישראל. מכל הני מילי נ"ל דס"ל להרי"ף והרמב"ם דשאר איסורין לי"נ דמו, ובש"ע בא"ח כתב דחמץ בפסח אוסר בהנאה במשהו והיינו כפשט דברי הרי"ף בפ"ב דע"ז וכ"כ הרמב"ם ז"ל, אלמא אפילו במשהו ממש אוסר בהנאה ואע"פ דאיסור משהו לא מטיא ליה שום הנאה ממנה דכשימכרנו לגוים משמע דה"ט משו' דכיון דאיסור חמץ הוי איסור מן התורה אע"פ שנתבטל מן הדין ה"ז אוסר כל התערובות ואפי' בהנאה דהא ביין ביין נסך דאסור בכ"ש, ומן התימה על הש"ע דגבי תרנגולת פסק דימכרנה לגוי (ע"כ מצאתי):

הלכה כא

כתב הרמב"ם וז"ל וכן בגד שארג בו כו' עד במי צבע יבטל ברוב. נ"ב עיין בתשו' להר"ן במנעלים של גוים שנותנים חומץ להכין העור לקבל הצבע ורצה להתירו מטעם זה וזה גורם. ואנ"כ דלא חשיב בכה"ג זה וזה גורם דאין החומץ צובע אלא הוא להעמיד הצבע קאי, ואע"ג דליתיה בעיניה חשיב כאלו איתיה בעיניה כדאיתא בפ"ב דע"ז וכל דבר המעמיד אסור אפילו בכל שהוא, וכי אמרינן זה וזה גורם מותר ה"ט משום דאין גורם האיסור יכול לתקן בלא גורם ההיתר משא"כ הכא דאין הצבע מעמיד והכי איתא בתוספתא:

הלכה כב

כתב הכ"מ בסוף לשון המתחיל ויש לדקדק בדברי רבינו וכו' עד הא לאו הכי הפת מותרת אפילו בחדש שלא ניתצו ולא ציננו. נ"ב ע"כ צ"ל הכי דמסיק בגמרא כי פליגי וכו' בתנור וקדרה ותנור הוי כקדירה ששרפה בעצי האיסור דרבי סבר מותר שאין הגוף נהנה מהם בלא גורם ב' ואי ההיא דאפה בו את הפת דרבי אומר הפת אסורה איירי בחדש שצננו ואפה בעצי היתר אמאי הפת אסורה זה וזה גורם הוה. אבל מ"מ קשה לרבינו דמ"ש מכוסות וקדירות שבישלן היוצר בקליפי ערלה דאסורין בהנאה משום דיש שבח עצים בהם וה"נ בחדש שלא צננו היכי מצי לאתהנויי מיניה בלא גורם וצ"ע. ויש לחלק דשאני כוסות וקדרות שנהנה מגוף הכוס שהוא אסור אבל בתנור אינו נהנה מגוף התנור אלא מחומו והחום מותר הוא ודו"ק ועדיין צ"ע ודו"ק:

הלכה כט

כתב הרמז"ל נתערב סתם יינם ביין וכו'. נ"ב כתב הר"ן ז"ל בפרק כל הצלמים דכל איסורים שבתורה לי"נ מדמינן להו ואם נתערבה אחד מאיסו' הנאה בהיתרא יכול למוכרו לגוים חוץ מדמי איסור שבו אפי' לא נתבטלה האיסור, והביא ראיה מהירושלמי דבגד שצבעו בקליפת ערלה דאסור למוכרה לגוים משום חששא שמא יחזור וימכרנו לישראל הא כל היכא דליכא למיחש להכי שרי, וכ"כ הש"ך בי"ד וכן נראה שהוא דעת מרן ז"ל בש"ע שפסק בחטה שנמצאת בתרנגולת מבושלת בפסח דיכול למוכרה לגוים דלא שוה יותר בשביל החטה, ולע"ד אנ"כ דהא בפ"ב תנן אלו אוסרין בכ"ש חמץ בפסח וכו' ופי' הר"ן דלדעת הרי"ף חמץ בפסח אוסר בכ"ש בהנאה ואפילו כ"ש ממש וכפי' הרמב"ם והרא"ש והטור, משמע דאע"פ שאינו נהנה בו מהאיסור שאינה אלא כ"ש ואפ"ה אסור כולו דנעשה כולו גופיה דאיסורא, וגבי חמץ לאחר ששה שעות כתב הרמב"ם ז"ל ואם אפה בה פת ה"ז אסור בהנאה וכתבו ה"ה ומרן בכ"מ דאין לו תקנה משמע דחמץ בפסח לע"ז מדמינן ליה. ועוד לע"ד נראה דהאי סברת הר"ן ז"ל דשאר איסורין לסתם יינם מדמינן ליה לא קי"ל הכי, ותדע דהא כתב הרמב"ם ז"ל דתבשיל שבשלו בקליפת ערלה ישרף ומשמע בכה"ג לית ליה תקנתא, ומהירושלמי ליכא ראיה דההיא אליבא דרשב"ג איירי ואנן לא קי"ל כרשב"ג ביין ביין כ"ש אסור מהתורה וה"ה שאר איסורין, דאלת"ה תיקשי לך לסברת רי"ף ז"ל והרמב"ם והרא"ש ז"ל והטור והש"ע בי"ד, שכתבו דתקנתו של ר"א שאמר יוליך הנאה לים המלח מהני אפילו ליין ביין סתם ואי שאר איסורין לסתם יינם דמו א"כ בגד שצבעו בקליפת ערלה אמאי ישרף נהי דלא סגי בתקנתו של רשב"ג משום חששא דיחזור וימכרנו לישראל מ"מ תיסגי ליה בתקנתא של ר"א. וליכא למימר דבתקנתו של ר"א לא מהני אלא בע"ז משום דתופסת דמיה אבל לא בשאר איסורין שאין תופסין דמיהן, דהא מתוך דברי הרי"ף והרא"ש ז"ל ור"י שהביא הרא"ש נראה דלא ס"ל האי טעמא דא"כ אמאי איצטריכא לומר שיוליך דמי הפת לים המלח ותיסגי בהולכת דמי העצים וכמ"ש הר"ן ז"ל, ועוד כי לא נתערבה בפת אמאי לא שרי בפדיון כיון דע"ז תופסת דמיה וע"כ צ"ל כמ"ש הרמב"ן ז"ל דר"א נמי לאו משום פדיון אמרו דהא ודאי אין פדיון לע"ז ומ"ש (לו) אין פדיון לע"ז ר"ל דדמי לפדיון. ולע"ד הכי נ"ל עיקר דאי משום פדיון וכסברת הר"ן והרז"ה קשה דהא לא שייך פדיון בדבר שאין בו ממש, והכי אמרו בהדיא בירושלמי בפ"ב דמ"ש והביאו הר"ש בפירוש המשנה דתבלין של מ"ש שנתבשלו בתבשיל דחולין אין לו תקנה בפדיון דאין פדיון בדבר שאין בו ממש וה"ה הכא בעצי איסורא דמיקלא קלי לאיסורא, וכיון שכן למדנו

דכל איסור תורה כל שנתערבה כיין ביין לא מהני לא תקנתא של ר"א ולא תקנתא של רשב"ג וה"ט דכל התערובת נעשה גוף האיסור והכל אסור בהנאה, ומן התימה על הר"ן ז"ל שכתב דשאר איסורי הנאה אפילו לא נתבטל מן התורה יכול למוכרו חוץ מדמי האיסור, ודבריו תמוהים דאם לא נתבטל מדין תורה היאך יכול למוכרו והלא מצותו בשריפה, ומהירושלמי ליכא ראיה דאיכא למי' לית להו דחזותא (ד)מלתא היא, ומדברי רשב"ם ז"ל נראה ג"כ כמ"ש דטעמא של ר"א לאו משום פדיון הוא ומש"ה כתב דתקנתו של ר"א מהני לכל שאר איסורי הנאה:

איברא דסתמא דתלמודא דפרק התערובת לא משמע הכי, דאמתני' דכל הזבחי' שנתערבו בהם שור הנסקל ימותו פריך עלה הא נמי תנינא בתמורה ומשני להדיוט איצטריכא ליה, ופרש"י ז"ל אבל הני דלהדיוט נמי אסירא ולא חזו לפדיון אימור נבטליה ולפי סברת רשב"ם הנהו נמי חזו לפדיה ואמאי ימותו כולם. וראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב בהלכות ע"ז בדין טבעת של ע"ז שנתערב באחרות אפילו באלף כלן אסורות ויוליכם לים המלח, ולכאורה קשה דאמאי יוליכם כלם ולא סגי בפדיון, וראיתי לתוס' שכתבו בזבחים דאפשר דטבעת של ע"ז נמי מהני תקנתו של ר"א, אבל אח"כ כתבו דשמא לא אמר ר"א אלא בפת דוקא שאין בו ממש של איסור בעין, ולפי זה נתיישב מה שהקשינו לעיל לסברת רשב"ם, ונראה שזהו ג"כ דעתו של הרמב"ם ז"ל דלא התיר ר"א להתהנויי מממשו של איסור, ולע"ד יש לי ראיה מההיא דאמרינן בזבחים דף ע"ד דאיצטריך דשמואל שאמר דטבעת של ע"ז שנתערבה ונפלה אחת לים הגדול דהותרו כלם, דאי מדריש לקיש שאמר גבי תרומה הוה אמינא וכו' ואי מדרב נחמן דאמר בע"ז הוה אמינא דה"מ בע"ז דאין לו מתירין אבל תרומה דיש לה מתירין לא, כלומר דיכול למכור התערובות לכהן חוץ מדמי סאה של תרומה. והשתא קשה דהלא בע"ז נמי יש לה מתירין בכה"ג דיוליך הנאתו לים המלח וכלם מותרים (א"ה ע"כ מצאתי ועיין לעיל מזה):

פרק יז

הלכה טז

כתב הרמב"ם **ודגים קטנים שמלחן ישראל או כותי הרי הן כמי שנתבשלו**. נ"ב כלומר דאע"ג דעדיין אינם ראויים לאכילה מליחתן הרי הן כמי שנתבשלו מקצת בישולו ע"כ:

הלכה יח

כתב הכ"מ פולין ואפונים וכו' עד ועוד שכתב בפרק זה דשמן ודבש וכו'. נ"ב דה"ט דחיישינן לשמא היה דבוק איסור בעין דאז לא שייך לומר נט"ל: